

اسحاق موصلی، ابومحمد، فرزند ابراهیم. (۱۵۰-۲۳۵ق)، موسیقیدان و خواننده. در ری متولد شد و تحت سرپرستی پدر و مادر هنرمند خود به تحصیل علم، ادب، لغت، قضا و موسیقی پرداخت. اصول و قواعد علمی و عملی موسیقی را علاوه بر پدرش، از دایی خود، منصور زلزل، فراگرفت و در قواعد ضرب و نواختن بریط مهارت یافت و به تکمیل و تتبع آن همت گماشت. از نوآریهای او در تکمیل موسیقی ایران، تنظیم دستگاههای مختلف موسیقی از آهنگ زیر تا بم است، که فاصله آن را به دو ذوالککل (اکتاو) رسانید. از اصول و قوانین موسیقی یونانی استفاده کرد و در آن تصرف و ابتکاراتی نمود. دستگاه ماهر از دیگر ابتکارات اوست. وی توانست اصول و قواعدی را که از زمان یونس کاتب باقی مانده و در گذر زمان دستخوش دگرگونی شده بود، جمع آوری نماید و با دانش علمی و مهارت عملی این قوانین را مرتب و مدون سازد و اصول و قواعد جدیدی ترتیب دهد که از آن پس اساس موسیقی اسلامی گردید. وی آوازه‌ها را جمع آوری کرد و مدون ساخت و در تعلیم و خط و مشی آن بهترین شیوه را برگزید. اسحاق از معاصران هارون الرشید، مأمون، معتصم و واثق عباسی بود و مأمون به او به دیده توقیر می‌نگریست. به سبب تصنیف زیبایی که ساخته بود مورد توجه ابراهیم المهدی قرار گرفت. وی در سالهای آخر عمر نابینا شد و پس از دو سال انزوا در بغداد درگذشت. از جمله شاگردان وی «النغم»؛ «الایقاع»؛ «اغانی معبد» و «کتاب الرقص» نیز از شمار آثاری است که از میان رفته‌اند.

استادان موسیقی (۲۶-۲۷)، الاعلام (۱/ ۲۸۳)، تاریخ الاسلام (حوادث ۲۳۱-۲۴۰ / ۹۷-۹۲)، تاریخ بغداد (۶/ ۳۳۸-۳۴۵)، تاریخ موسیقی (۱/ ۱۲۱-۱۲۲)، تاریخ هنرهای ملی (۲/ ۷۱۷-۷۱۹)، سرآمدان فرهنگ (۱/ ۱۶۰)، سیرالنبلاء (۱۱/ ۱۱۸-۱۲۱)، شرح حال رجال (۷۴-۷۷)، شخصیت‌های نامی (۴۵۷)، الفهرست ابن ندیم، ترجمه (۲۳۲-۲۳۴)، کارنامه بزرگان (۲۱-۲۳)، لسان‌المیزان (۱/ ۵۳۳-۵۳۶)، معجم‌الادباء (۶/ ۵۸۵)، الوافی بالوفیات (۸/ ۳۸۸-۳۹۳)، وفیات‌الاعیان (۱/ ۲۰۲-۲۰۵).

